

بررسی دیدگاه کارشناسان نسبت به امکان‌سنجی توسعه تشکلهای آب‌بران (مطالعه موردی: شبکه آبیاری رامشیر)

طهماسب مقصودی*

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شوشتر، گروه مدیریت کشاورزی، شوشتر، ایران

مهران مومن غریب

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شوشتر، گروه مدیریت کشاورزی، شوشتر، ایران

تاریخ پذیرش: ۹۲/۱۰/۶

تاریخ دریافت: ۹۰/۹/۱۲

چکیده

این تحقیق با هدف امکان‌سنجی توسعه تشکلهای آب‌بران در استان خوزستان صورت گرفته است. پژوهش حاضر کاربردی و از دسته تحقیقات توصیفی، همبستگی است. جامعه آماری تحقیق تمامی کارشناسان صاحب‌نظر در شرکت آب و برق خوزستان در زمینه تشکلهای آب‌بران می‌باشد (۴۰ نفر)، که مورد سرشماری قرار گرفتند. ابزار اصلی تحقیق پرسشنامه بود که روایی آن به وسیله پانل متخصصان و پایایی ابزار تحقیق نیز به وسیله ضریب آلفای کرونباخ برای بخش‌های مختلف پرسشنامه احراز گردید (۰/۸۷). نتایج به دست آمده نشان داد که بین شرایط موجود و مطلوب در همه مؤلفه‌ها به جز مؤلفه‌های دسترسی به خدمات عمومی و دسترسی به جاده آسفالته و جمعیت ساکن در روستا، تعداد مصرف‌کنندگان و تعداد تولیدکنندگان تفاوت معنی‌داری در سطح ۹۹ درصد وجود دارد، مهم‌ترین زمینه‌های توسعه تشکلهای آب‌بران در شرایط موجود زمینه‌های محیطی و زیرساختی و در اولویت‌های بعدی زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و حمایتی است، ولی در شرایط مطلوب زمینه‌های اقتصادی و حمایتی دارای اولویت بالاتری هستند.

واژه‌های کلیدی: تشکلهای آب‌بران، مطالعات امکان‌سنجی، خوزستان

مقدمه

بنابراین صرف تأکیدات قانونی نمی‌توان اقدام به ایجاد دستوری و اجباری نهاد مدیریتی منابع آب نمود. فرایند انتقال مدیریت، بایستی با در نظر گیری شرایط اقتصادی، اجتماعی و محیطی در هر منطقه باشد، مسئله‌ای که به سادگی فراموش شده و نتیجه آن جزء عدم موفقیت این تشکل‌ها نیست. از این رو این تحقیق به منظور امکان‌سنجی توسعه تشکل‌های آب‌بران در استان خوزستان انجام پذیرفته است و قصد دارد تا امکان ایجاد و توسعه تشکل‌های آب‌بران را در ابعاد زیرساختی، حمایتی، اقتصادی، اجتماعی و محیطی مورد بررسی قرار دهد.

بررسی تجربیات به‌دست آمده در داخل کشور نشان می‌دهد که علت اصلی عدم موفقیت تشکل‌های آب‌بران عدم شناخت کافی از شرایط منطقه و ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی آن بوده است. مطالعه‌ای که توسط امید و همکاران (۱۳۸۸) در شبکه‌های آبیاری تجن، مغان و ورامین انجام پذیرفت به روشنی نشان داد که عمده‌ترین مشکل در تشکل‌ها، محدودیت منابع آب‌های سطحی، ضعف تشکل‌های روستایی، ناهماهنگی در مدیریت، محدودیت تخصیص اعتبار، عدم حمایت دولت از طرح، رضایت‌بخش نبودن نتایج، عدم تناسب طرح‌ها عنوان گردید. در شبکه آبیاری بهبهان عدم تحقق تعهدات تأمین تسهیلات مالی و تجهیزاتی بخش دولتی، نبود ساختار مناسب مدیریتی، نبود برنامه‌های فرهنگ‌سازی و آگاه‌سازی، نقص در برگزاری کلاس‌های آموزشی و پرداخت آب‌بها از دلایل عدم موفقیت تشکل‌های آب‌بران عنوان گردیده است (عجم، ۱۳۸۳).

علاقه و تمایل برای انتقال مدیریت آبیاری از تشکیلات دولتی به بخش خصوصی در سراسر جهان رو به افزایش است، تا بدان جا که در بیشتر کشورهای آسیایی، آفریقایی و آمریکای لاتین به یک سیاست ملی تبدیل شده است. در این راستا تلاش کارشناسان و صاحب‌نظران، به منظور یافتن راهکارهای مناسب برای حضور گسترده و همه جانبه مردم روستاها و جوامع محلی در مدیریت نگهداری و بهره‌برداری از شبکه‌های آبیاری و زهکشی در سراسر جهان بی‌وقفه ادامه دارد (International Irrigation Management Institute, 1993).

گسترش و توجه به این موضوع در کشور در قالب قانون تأسیس شرکت‌های بهره‌برداری، قانون برنامه دوم تبصره ۷۶، قانون برنامه سوم ماده ۱۰۶، قانون برنامه چهارم ماده ۱۰۶ و قانون تشویق سرمایه‌گذاری در طرح‌های آب و به روشنی وجود دارد، ولی در ایجاد و توسعه تشکل‌های آب‌بران بایستی به مواردی مانند ظرفیت و توانایی ایجاد ارگان‌های محلی یا اعمال تغییرات لازم در آن‌ها برای تحویل مدیریت، آزادی و باز بودن فضای اقتصاد سیاسی، وجود قوانین حمایتی و خدمات حمایتی برای عرضه‌کنندگان، خدمات آبیاری مورد نیاز، شفافیت و عدم وجود ابهام در حقوق آب، عدم وجود مخالفین قدرتمند در بین دولت مردان یا مقامات محلی نسبت به انتقال مدیریت آبیاری، وجود کشاورزی فاریاب با هزینه‌های تولید متوسط و سود زیاد و وجود شبکه آبیاری و تأسیسات زیربنایی که برای مدیریت تشکل‌های کشاورزی یا سایر مؤسسات خدماتی غیردولتی مناسب باشد، توجه نمود (احمدوند و شریف‌زاده، ۱۳۸۸).

سازمان را مورد توجه قرار می‌دهد و معتقد است که به دلیل تنوع فرهنگی و اجتماعی در مناطق مختلف، قبل از اجرای طرح‌های مشارکتی، مطالعات فرهنگی - اجتماعی انجام شود. Pant (2007) تجربه منفی قبلی در مشارکت، بروکراسی اداری بسیار زیاد، عدم اعتماد کافی به خود روستائیان در انجام پروژه‌ها و عدم استفاده از ظرفیت‌های محلی را از موانع عمده مشارکت دانسته است.

Reddy & Reddy (2005) علت موفقیت تشکل‌های مدیریت آب در مکزیک را وجود زمینه‌های سازمانی قدرتمند و قوانین حمایتی و تسهیل کننده می‌داند. Narayan (1995) تقویت سازمان‌ها و رهبران محلی و توجه به ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی کشاورزان را مورد تأکید قرار داده و بیان می‌دارد که در مناطقی که در آن‌ها نهادهای دولتی و خصوصی به نگرش‌ها، علایق و نیازهای مخاطبان، بی‌اعتنا بوده‌اند همگی ناموفق بوده است.

همان‌گونه که مشخص است در شکل‌گیری و موفقیت تشکل‌های آب‌بران عوامل متعددی تأثیرگذار می‌باشد و شرایط متغیر در محیط‌های کشاورزی و روستایی، موفقیت این تشکل‌ها را با عدم قطعیت روبرو می‌سازد. از این‌رو امکان‌سنجی توسعه تشکل‌های آب‌بران، ابزار مناسبی برای شناسایی ظرفیت‌ها و توانمندی‌های منطقه است. از ضرورت‌های انجام تحقیق می‌توان به استلزامات مدیریت منابع آب با توجه به بروز خشکسالی‌های مداوم و حرکت به سمت توانمندسازی اجتماعات محلی و از سوی دیگر الزامات موجود در برنامه‌های توسعه سوم، چهارم و پنجم مبنی بر ضرورت

Khoma and Mulwafv (2004) کمبود بودجه در مراحل اجرای طرح و تلقی نادرست کشاورزان از مسئله تحویل شبکه را از چالش‌های فرا روی انتقال مدیریت منابع آب می‌دانند. Khanal (2003) نتیجه گرفت که ساختار سلسله مراتبی بالا به پایین، فقدان یادگیری سازمانی، چارچوب‌های زمانی محدود، فقدان ارتباط پروژه‌ها با اهداف توسعه، موانعی هستند که مانع مشارکت مردم در مدیریت آبیاری می‌شود.

آقاپورصباغ و عزیزان (۱۳۸۶) رسیدن به مصرف کارآمد آب از طریق تشکیل گروه‌های آب‌بران را منوط به توجه به ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی بهره‌برداران می‌داند و Steger (2005) معتقد است که الگوی مشارکتی هنگامی می‌تواند از موفقیت کامل برخوردار باشد که نظرات و خواسته‌های کشاورزان در نظر گرفته شود و الگو متناسب با فرهنگ بومی مصرف‌کنندگان اصلی آب طراحی شود. نتایج تحقیق Facon (2002) نیز نشان داد که بین نظرات مردم و مجریان در زمینه مشارکت در تشکل‌ها تفاوت معنی‌دار وجود دارد، و آنچه برنامه‌ریزان تصور می‌کنند مورد نیاز بهره‌برداران نیست.

احمدوند و شریف‌زاده (۱۳۸۸) در بررسی امکان‌پذیری تشکیل انجمن‌های آب‌بران در استان فارس زمینه‌های اجتماعی مانند سرمایه اجتماعی، تمایل به مشارکت، و پیشینه مشارکتی، زمینه‌های اقتصادی و نگرشی را مورد مطالعه قرار دادند. Ganapathy (2008) حمایت‌های قانونی و مالی دولت از تشکل‌های مدیریت آب را مورد تأکید قرار داده و Namboodiri et al. (2006) وضعیت اقتصادی، میزان آگاهی کشاورزان، مدیریت مطلوب

واگذاری مدیریت شبکه‌های آبیاری به بهره‌برداران و ارتقاء سطح بهره‌وری اشاره داشت.

اهداف تحقیق

هدف کلی این تحقیق شناسایی زمینه‌های توسعه تشکل‌های آب‌بران، وضعیت موجود توسعه تشکل‌های آب‌بران، وضعیت مطلوب برای توسعه تشکل‌ها و تعیین وضعیت مؤلفه‌های موثر در توسعه تشکل‌ها می‌باشد که شامل اهداف اختصاصی بررسی زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی توسعه تشکل‌های آب‌بران در شرایط موجود و مطلوب؛ بررسی زمینه‌های زیرساختی و حمایتی توسعه تشکل‌های آب‌بران در شرایط موجود و مطلوب و اولویت بندی زمینه‌های شکل‌گیری تشکل‌های آب‌بران در استان خوزستان می‌باشد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ پارادایم، کمی و با توجه به گستردگی محدوده تحقیق از راهبرد پیمایشی استفاده کرده است. این پژوهش از لحاظ جهت‌گیری و هدف، از نوع پژوهش‌های کاربردی است که به روش توصیفی، همبستگی انجام شده است. جامعه آماری تحقیق تمامی کارشناسان صاحب‌نظر در شرکت آب و برق خوزستان در زمینه تشکل‌های آب‌بران می‌باشد که تعداد آن‌ها برابر ۴۰ نفر بود، که مورد سرشماری قرار گرفت. ابزار اصلی تحقیق پرسشنامه بود که روایی آن به وسیله پانل متخصصان در ابعاد روایی ظاهری، محتوایی و سازه‌ای احراز گردید. پایایی ابزار تحقیق نیز به وسیله ضریب آلفای کرونباخ برای بخش‌های مختلف پرسشنامه احراز گردید، که

مقدار ضریب نشان دهنده پایایی مناسب ابزار تحقیق است (۰/۸۷). در پژوهش حاضر به منظور بررسی زمینه‌های توسعه در دو بخش شرایط موجود و مطلوب از طیف لیکرت (از هیچ (۰) تا خیلی زیاد (۵)) استفاده شد و زمینه‌های مورد بررسی شامل زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، زیرساختی، محیطی و حمایتی بود. به منظور بررسی اولویت‌بندی زمینه‌ها از ضریب تغییرات استفاده شد. به منظور مقایسه دو وضعیت مطلوب و موجود از آزمون ویلکاکسون برای دو گروه همبسته استفاده گردید. نتایج با استفاده از نرم افزار Spss ۱6 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای کارشناسان

نتایج به دست آمده نشان داد که میانگین سنی کارشناسان ۳۵/۷ سال بود که حداقل سن ۲۶ و حداکثر ۴۹ می‌باشد. از لحاظ جنسیت ۱۰۰ درصد پاسخگویان مرد بودند که ۳۰ درصد از آن‌ها دارای مدرک لیسانس و ۷۰ درصد دارای مدرک فوق لیسانس بوده‌اند. در بررسی میزان سابقه کار آن‌ها نتایج نشان می‌دهد که به طور میانگین سابقه کاری کارشناسان ۱۰/۵۲ سال است، که حداقل ۴ و حداکثر ۲۴ سال است. بررسی سابقه کار در پست فعلی نشان داد که میانگین سابقه ۹/۶ سال که حداقل ۴ و حداکثر ۱۵ سال بود. در خصوص داشتن پست مدیریتی نتایج نشان می‌دهد که ۵۷/۵ درصد دارای پست مدیریتی نبوده و ۴۲/۵ درصد دارای پست مدیریتی بوده‌اند. بررسی نتایج نشان می‌دهد که کارشناسان تجربه و توانایی لازم را در پاسخگویی به سؤال‌ها را دارا می‌باشند.

بررسی زمینه‌های اقتصادی توسعه تشکلهای آب-بران

به منظور بررسی زمینه‌های اقتصادی توسعه تشکلهای دو حالت وضعیت مطلوب و وضع موجود در ابعاد اقتصادی مورد مطالعه قرار گرفت. نتایج به دست آمده نشان داد که در شرایط موجود بهترین وضعیت، برای خدمات ارائه شده وجود دارد و این در حالی است که در وضعیت مطلوب اولویت با نیروی متخصص و آموزش دیده است. شرایط موجود اقتصادی برای توسعه تشکلهای آب‌بران همگی متوسط به سمت نامناسب قرار دارد؛ درحالی‌که در شرایط مطلوب وضعیت اقتصادی بایستی در شرایط مناسب و خیلی مناسب قرار داشته باشد. مقایسه بین وضعیت مطلوب و

وضعیت موجود نیز نشان می‌دهد که در تمامی بخش‌ها در زمینه‌های اقتصادی با شرایط حاد روبرو است. در یک ارزیابی کلی زمینه‌های اقتصادی برای توسعه تشکلهای در استان خوزستان مطلوب به نظر نمی‌رسد و نیازمند توجه بیشتر به این زمینه‌ها قبل از شکل‌گیری تشکلهای احساس می‌شود. در شرایط موجود بیشترین توجه بایستی معطوف به بازار مناسب برای فروش محصولات، میزان تولید شرکت و سرمایه مورد نیاز ایجاد تشکلهای آب-بران گردد. در وضعیت مطلوب بازار، میزان تولید و سرمایه دارای بیشترین اهمیت است. نتایج به دست آمده در جدول شماره ۱ آمده است.

جدول شماره ۱- تأثیر زمینه‌های اقتصادی در توسعه تشکلهای آب‌بران در وضعیت مطلوب نسبت به وضعیت موجود

زمینه‌های اقتصادی	وضعیت موجود			وضعیت مطلوب			تعیین وضعیت مؤلفه		
	رتبه	CV	SD	Mean	SD	CV	رتبه	Z	Sig.
سرمایه مورد نیاز برای ایجاد تشکلهای آب‌بران	۷	۰/۲۴۲	۰/۵۱۵	۲/۱۲۵	۴/۰۲	۰/۲۷۶	۳	۵/۶۷۹	۰/۰۰۰
بازار مناسب برای فروش محصولات	۹	۰/۳۷۱	۰/۶۴۰	۱/۷۲۵	۴/۰۲۵	۰/۱۵۸	۱	۵/۱۶۴	۰/۰۰۱
سوددهی تشکلهای آب‌بران	۳	۰/۱۲	۰/۳۴۹	۲/۰۷۵	۳/۸۵	۰/۵۳۳	۹	۵/۹۷۱	۰/۰۰۲
درآمد اعضای تشکلهای آب‌بران	۴	۰/۲۰	۰/۴۵۲	۲/۲۷۵	۴/۰۲۵	۰/۲۷۶	۴	۵/۷۲۱	۰/۰۰۲
دارایی تشکلهای آب‌بران	۵	۰/۲۰	۰/۴۹۳	۲/۲۵۰	۳/۹۲۵	۰/۳۴۹	۵	۵/۷۲۷	۰/۰۰۰
سرمایه‌گذاری اعضا	۶	۰/۲۱	۰/۴۶۴	۲/۲۰	۳/۹۷۵	۰/۳۵۷	۶	۵/۸۵۴	۰/۰۰۱
میزان تولید شرکت	۸	۰/۲۷۸	۰/۶۷۵	۲/۴۲۵	۳/۹۷۵	۰/۳۵۷	۲	۵/۴۰۶	۰/۰۰۰
میزان خدمات ارائه شده	۱	۰/۰۸۹	۰/۳۵۷	۳/۹۷	۴/۳۷۵	۰/۴۹۰	۸	۵/۷۱۹	۰/۰۰۰
زیرساخت‌های مالی و اعتباری	۲	۰/۱۶۸	۰/۳۴۹	۲/۰۷۵	۴/۷۲	۰/۴۵۲	۷	۵/۷۶۵	۰/۰۰۱

طیف لیکرت: ۰=هیچ، ۱=خیلی کم، ۲=کم، ۳=متوسط، ۴=زیاد، ۵=خیلی زیاد

زمینه‌های اجتماعی توسعه تشکل‌های آب‌بران
در بررسی زمینه‌های اجتماعی هشت مؤلفه مدنظر قرار گرفت. نتایج به دست آمده نشان داد که زمینه‌های اجتماعی موجود برای توسعه تشکل‌ها در سطح متوسط به پایین قرار دارد و این در حالی است که ارزیابی کارشناسان از اهمیت زیاد و خیلی زیاد مؤلفه‌های اجتماعی حکایت دارد. در شرایط موجود بایستی بیشترین توجه به مؤلفه‌های نگرش کارگزاران توسعه به تشکل‌ها و گرایش اجتماعی

به فعالیت تعاون بشود و این در حالی است که در شرایط مطلوب مهم‌ترین مؤلفه بسترهای آموزشی تعاون در جامعه و ساختار مشارکت مردم است. در مقایسه بین وضعیت موجود و مطلوب نتایج نشان داد که تفاوت معنی‌داری بین این دو وضعیت مشاهده می‌شود و در همه مؤلفه‌های اجتماعی در توسعه تشکل‌ها شرایط حاد می‌باشد. نتایج به دست آمده در جدول شماره ۲ آمده است.

جدول ۲- تأثیر زمینه‌های اجتماعی در توسعه تشکل‌های آب‌بران در وضعیت مطلوب نسبت به وضعیت موجود

وضعیت	وضعیت مطلوب			وضعیت موجود			رتبه	CV	SD	Mean	رتبه	CV	SD	Mean	زمینه‌های اجتماعی
	Sig.	Z	رتبه	CV	SD	Mean									
حاد	۰/۰۰۰	۵/۶۹	۵	۰/۱۱	۰/۵۰	۴/۱۷۵	۲	۰/۱۶۷	۰/۳۶۱	۲/۱۵	۲	۰/۱۶۷	۰/۳۶۱	۲/۱۵	زمینه‌های مشارکت در شکل‌های آب‌بران برای اعضا
حاد	۰/۰۰۱	۵/۵۱۵	۸	۰/۱۳	۰/۵۶۳	۴/۱۲۵	۵	۰/۲۰	۰/۴۴۴	۲/۱۰	۵	۰/۲۰	۰/۴۴۴	۲/۱۰	ارزش‌های اجتماعی و نظام ارزشی جامعه
حاد	۰/۰۰۰	۵/۵۲۵	۶	۰/۱۲	۰/۵۳۴	۴/۲۲۵	۸	۰/۲۹۲	۰/۶۳۵	۲/۱۷۵	۸	۰/۲۹۲	۰/۶۳۵	۲/۱۷۵	نگرش کارگزاران توسعه به تشکل‌های آب‌بران
حاد	۰/۰۰۰	۶/۰۴۷	۲	۰/۰۶	۰/۲۷۶	۲/۰۲۵	۳	۰/۱۶۸	۰/۳۴۹	۲/۰۷۵	۳	۰/۱۶۸	۰/۳۴۹	۲/۰۷۵	ساختار مشارکت مردم
حاد	۰/۰۰۱	۵/۸۵	۳	۰/۱	۰/۴۱۶	۴/۰۷۵	۱	۰/۱۳۶	۰/۲۷۶	۲/۰۲۵	۱	۰/۱۳۶	۰/۲۷۶	۲/۰۲۵	اهداف اجتماعی تشکل‌های آب‌بران
حاد	۰/۰۰۰	۵/۶۳۴	۱	۰/۰۵۵	۰/۲۲۰	۳/۹۵۰	۴	۰/۱۹۱	۰/۵۱۶	۲/۷	۴	۰/۱۹۱	۰/۵۱۶	۲/۷	بسترهای آموزشی تعاون در جامعه
حاد	۰/۰۰۰	۴/۵	۴	۰/۱۱	۰/۴۹۶	۴/۴۰	۷	۰/۲۸۷	۰/۸۶۱	۳/۰۲۵	۷	۰/۲۸۷	۰/۸۶۱	۳/۰۲۵	گرایش اجتماعی به فعالیت تعاون
حاد	۰/۰۰۰	۵/۴۹	۷	۰/۱۳	۰/۴۹۱	۴/۲۷۵	۶	۰/۲۰	۰/۵۶۳	۲/۷	۶	۰/۲۰	۰/۵۶۳	۲/۷	میزان نیاز اجتماعی به تعاون

طیف لیکرت: ۰=هیچ، ۱=خیلی کم، ۲=کم، ۳=متوسط، ۴=زیاد، ۵=خیلی زیاد

و غیره برمی‌گردد. در بررسی زمینه‌های نتایج به- دست آمده نشان داد که در مؤلفه جمعیت ساکن در روستا، تعداد مصرف‌کنندگان و تعداد تولیدکنندگان وضعیت موجود متوسط به بالاست و در سایر

زمینه‌های محیطی در توسعه تشکل‌های آب‌بران
زمینه‌های محیطی یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار در شکل‌گیری تشکل‌ها محسوب می‌شود. زمینه‌های محیطی به آستانه‌های جمعیتی، سطح دسترسی، ساختار تولید و نوع نظام‌های بهره‌برداری

تعداد تولیدکنندگان شرایط توسعه تشکلهای مناسب و در سایر مؤلفه‌ها شرایط حاد و نامطلوب است. بحرانی‌ترین مؤلفه در شرایط موجود مسافت و فاصله روستا تا مرکز شهرستان و نوع مالکیت اراضی و بهره‌برداری است و در شرایط مطلوب مهم‌ترین مؤلفه تأثیرگذار جمعیت ساکن در روستا، تعداد مصرف‌کنندگان و تعداد تولیدکنندگان است. نتایج به‌دست آمده در جدول شماره ۳ آمده است.

مؤلفه‌ها شرایط موجود متوسط و کم است و این در حالی است که شرایط مطلوب به سمت زیاد و خیلی زیاد متغیر است. این موضوع نشان می‌دهد که آستانه‌های جمعیتی و تعداد بهره‌برداران و زمین‌ها در استان وجود دارد ولی سایر شرایط محیطی برای توسعه تشکلهای مناسب نمی‌باشد. در ارزیابی کلی می‌توان گفت که از نظر مؤلفه‌های جمعیت ساکن در روستا، تعداد مصرف‌کنندگان و

جدول شماره ۳- تأثیر زمینه‌های محیطی در توسعه تشکلهای آب‌بران در وضعیت مطلوب نسبت به وضعیت موجود

زمینه‌های محیطی	وضعیت موجود			وضعیت مطلوب			تعیین وضعیت مؤلفه				
	Mean	SD	CV	رتبه	Mean	SD	CV	رتبه	Z	Sig.	وضعیت
جمعیت ساکن در روستا	۳/۹۷۵	۰/۲۷۶	۰/۰۶	۴	۳/۹۵	۰/۲۲۰	۰/۰۵	۲	۰/۴۴۷	۰/۶۵۵	مناسب
تعداد مصرف‌کنندگان	۴	۰/۲۲۶	۰/۰۵	۲	۳/۹۷	۰/۱۵۸	۰/۰۵	۲	۰/۵۷۷	۰/۵۶۴	مناسب
تعداد تولیدکنندگان	۳/۹۷۵	۰/۱۵۸	۰/۰۳	۱	۴	۰/۲۲۶	۰/۰۵	۲	۰/۴۴	۰/۶۵	مناسب
ساختارهای تولید	۲/۴۰	۰/۷۰۸	۰/۲۹۱	۱۰	۴/۰۲۵	۰/۱۵۸	۰/۰۳	۴	۵/۵۶۵	۰/۰۰۰	حاد
ویژگی‌های اقلیمی منطقه	۳/۹۰	۰/۴۴۱	۰/۱۱۲	۷	۴/۳۰	۰/۵۱۶	۰/۱۲	۵	۳/۲۵۹	۰/۰۰۱	حاد
بهره‌وری از عوامل تولید	۳/۰۲۵	۰/۲۷۶	۰/۰۹	۵	۲/۹۷۵	۰/۴۲۲	۰/۱۴	۷/۵	۵/۸۶۴	۰/۰۰۰	حاد
مسافت و فاصله روستا تا مرکز شهرستان	۲/۵۰	۰/۷۱۶	۰/۲۸۴	۹	۲/۹۷۵	۰/۴۲۲	۰/۱۴	۷/۵	۳/۰۰۴	۰/۰۰۳	حاد
اندازه و ابعاد زمین‌های کشاورزی	۳/۰۲۵	۰/۱۵۸	۰/۰۵	۳	۴/۱۵	۰/۶۲۲	۰/۱۴	۷/۵	۵/۱۳۶	۰/۰۰۰	حاد
نوع مالکیت اراضی و بهره‌برداری	۲/۷۲۵	۰/۴۱۵	۰/۲۶۱	۸	۴/۵۲۵	۰/۶۴۰	۰/۱۴	۷/۵	۵/۲۴۵	۰/۰۰۰	حاد
تولید و تنوع تعاونی‌های روستایی	۲/۹۷۵	۰/۲۷۶	۰/۰۹	۶	۳/۶۲۵	۰/۵۸۵	۰/۱۶	۱۰	۴/۱۹۳	۰/۰۰۰	حاد

طیف لیکرت: ۰=هیچ، ۱=خیلی کم، ۲=کم، ۳=متوسط، ۴=زیاد، ۵=خیلی زیاد

زمینه‌های زیرساختی

در بررسی زمینه‌های زیرساختی برای توسعه تشکلهای نتایج به‌دست آمده نشان داد که در مؤلفه دسترسی به خدمات عمومی (آب، برق و ...) و دسترسی به جاده آسفالت‌ه وضعیت موجود برای توسعه تشکلهای زیاد و خیلی زیاد است؛ اما در

مؤلفه‌های ساختمان و زیربنای مناسب، خودرو و وسایل حمل و نقل، امکانات اداری و تعاونی روستایی در منطقه در وضعیت متوسط و کم قرار دارد و این در حالی است که در شرایط مطلوب برای گسترش تشکلهای وضعیت مؤلفه‌ها بایستی در شرایط زیاد و خیلی زیاد قرار داشته باشند. مقایسه

تعاونی روستایی در منطقه در وضعیت نامطلوب قرار دارند، درحالی‌که در شرایط مطلوب مهم‌ترین مؤلفه ساختمان و زیربنای مناسب و خودرو و وسایل حمل و نقل است. نتایج به‌دست آمده در جدول شماره ۴ آمده است.

بین دو وضعیت مطلوب و موجود نشان می‌دهد که دسترسی به خدمات عمومی (آب، برق و ...) و دسترسی به جاده آسفالتی در شرایط مناسب و سایر مؤلفه‌ها در شرایط حاد قرار دارند. در شرایط موجود مؤلفه‌های ساختمان و زیربنای مناسب و

جدول شماره ۴- تأثیر زمینه‌های زیرساختی در توسعه شکل‌های آب‌بران در وضعیت مطلوب نسبت به وضعیت موجود

زمینه‌های زیرساختی	وضعیت موجود			وضعیت مطلوب			تعیین وضعیت مؤلفه		
	رتبه	CV	SD	Mean	SD	CV	رتبه	Z	Sig.
تعاونی روستایی در منطقه	۵	۰/۲۷۶	۰/۷۸۰	۴/۶۰	۰/۴۹۶	۰/۱	۴	۵/۳۴۴	۰/۰۰۰
ساختمان و زیربنای مناسب	۵	۰/۲۷۶	۰/۷۸۰	۷/۹۲۵	۰/۲۶۶	۰/۰۵	۲	۵/۴۶۷	۰/۰۰۰
خودرو و وسایل حمل و نقل	۳	۰/۱۴۲	۰/۵۰۳	۴/۸۷۵	۰/۴۰۴	۰/۰۵	۱	۵/۳۸۳	۰/۰۰۰
امکانات اداری	۴	۰/۱۴۲	۰/۳۰۳	۴/۹۲۵	۰/۲۶۶	۰/۰۵۵	۳	۵/۹۳	۰/۰۰۰
دسترسی به خدمات عمومی (آب، برق و ...)	۱	۰/۱۲۳	۰/۵۴۵	۴/۴۰	۰/۴۹۶	۰/۱۱	۵	۱/۴۱	۰/۱۵۷
دسترسی به جاده آسفالتی	۲	۰/۱۲۴	۰/۵۵۴	۴/۲۷۵	۰/۶۷۸	۰/۱۵	۶	۱/۴۲	۰/۱۵

طیف لیکرت: ۰=هیچ، ۱=خیلی کم، ۲=کم، ۳=متوسط، ۴=زیاد، ۵=خیلی زیاد

حمایتی مناسبی برای توسعه شکل‌ها وجود ندارد. در شرایط موجود مؤلفه‌های حمایت نهادهای خدمات‌رسانی عمومی، حمایت نهادهای مالی و اعتباری و حمایت از توسعه شبکه آبیاری وضعیت مناسبی ندارد. در شرایط مطلوب مهم‌ترین مؤلفه حمایتی حمایت از کارکنان باتجربه، حمایت از توسعه شبکه آبیاری و حمایت نهادهای خدمات‌رسانی عمومی می‌باشد. نتایج به‌دست آمده در جدول شماره ۵ آمده است.

زمینه‌های حمایتی در توسعه شکل‌های آب‌بران
در بررسی زمینه‌های حمایتی موجود از شکل‌های آب‌بران، نتایج به‌دست آمده نشان می‌دهد که در همه مؤلفه‌های حمایتی در شرایط موجود زمینه گسترش شکل‌ها در حد متوسط و کم قرار دارد و این درحالی است که در شرایط مطلوب وضعیت این مؤلفه‌ها در شرایط زیاد و خیلی زیاد قرار دارد. در بررسی و مقایسه وضعیت در شرایط مطلوب و موجود نیز نتایج نشان می‌دهد که همه مؤلفه‌ها در شرایط بحرانی قرار دارد و بیان می‌کند که زمینه‌های

جدول شماره ۵- تأثیر زمینه‌های حمایتی در توسعه تشکل‌های آب‌بران در وضعیت مطلوب نسبت به وضعیت موجود

وضعیت مؤلفه	وضعیت موجود			وضعیت مطلوب			رتبه	رتبه	Z	Sig.	وضعیت	زمینه‌های حمایتی
	Mean	SD	CV	Mean	SD	CV						
حاد	۲/۵	۰/۸۴۷	۰/۳۳	۴/۰۲۵	۰/۱۵۸	۰/۰۴	۲۲	۵/۴۹۸	۰/۰۰۰	حاد	حمایت نهادهای مالی و اعتباری	
حاد	۲/۶۵	۰/۵۷۹	۰/۲۱۵	۴/۰۷۵	۰/۲۶۶	۰/۰۶۵	۹	۵/۶۱۵	۰/۰۰۰	حاد	حمایت نهادهای ترویج و آموزش کشاورزی	
حاد	۱/۹۵	۰/۵۰۳	۰/۲۲۶	۴/۹۵	۰/۲۲۰	۰/۰۴۵	۱۰	۵/۸۹	۰/۰۰۰	حاد	حمایت نهادهای تخصصی تولید	
حاد	۲/۲۷۵	۰/۷۸۴	۰/۳۴۳	۴/۰۲۵	۰/۱۵۸	۰/۰۳۹	۲۳	۵/۵۳۲	۰/۰۰۰	حاد	حمایت نهادهای خدمات رسانی عمومی (آب و برق و ...)	
حاد	۲/۰۷۵	۰/۳۴۹	۰/۱۷۴	۴/۰۲	۰/۲۷۶	۰/۰۶۸	۶	۶/۷۲	۰/۰۰۰	حاد	حمایت نظام‌های اطلاع رسانی و آگاه بخشی	
حاد	۲/۱۲۵	۰/۵۶۳	۰/۲۶۴	۴/۲۰	۰/۴۰۵	۰/۰۹۶	۱۶	۵/۶۷	۰/۰۰۰	حاد	حمایت نهادهای مشاوره‌ای	
حاد	۲/۳۷۵	۰/۴۰۴	۰/۲۹۵	۴/۲۰	۰/۴۰۵	۰/۰۹۷	۲۰	۵/۶۳۶	۰/۰۰۰	حاد	حمایت قانونی و حقوقی از تشکل‌های آب بران	
حاد	۲/۹۰	۰/۸۱۰	۰/۲۸	۴/۱۷۵	۰/۳۸۴	۰/۰۹۸	۱۸	۵/۱۴۸	۰/۰۰۰	حاد	حمایت‌های سیاسی از ایجاد و توسعه تشکل‌ها	
حاد	۲/۶۷۵	۰/۶۵۵	۰/۲۴۳	۴/۱۵	۰/۴۲۶	۰/۱۰	۱۱	۵/۲۶۲	۰/۰۰۰	حاد	حمایت بودجه‌ای و مالی دولت	
حاد	۲/۶۲۵	۰/۶۶۷	۰/۲۵۱	۴/۸۰	۰/۴۶۴	۰/۰۹۶	۱۴	۵/۵۹	۰/۰۰۰	حاد	حمایت مؤسسات آموزشی و تربیت نیروی انسانی	
حاد	۲/۳۲۵	۰/۴۷۴	۰/۲	۴/۸۲۵	۰/۴۴۶	۰/۰۹۷	۸	۵/۴۸۹	۰/۰۰۰	حاد	حمایت مؤسسات تحقیقاتی از تشکل‌های آب‌بران	
حاد	۲/۹۵	۰/۷۴	۰/۲۵۱	۴/۱۵	۰/۳۶۱	۰/۰۸۶	۱۳	۵/۵۷	۰/۰۰۰	حاد	حمایت نهادهای بیمه ای	
حاد	۲/۴۲۵	۰/۵	۰/۲	۴/۱۵	۰/۳۶۱	۰/۰۸۶	۷	۵/۰۳۱	۰/۰۰۰	حاد	حمایت‌های قیمت‌گذاری	
حاد	۲/۵۵	۰/۷۱۴	۰/۲۷۸	۴/۴۷۵	۰/۵۵۴	۰/۱۳۳	۱۷	۵/۶۷۹	۰/۰۰۰	حاد	حمایت وزارت تعاون از تشکل‌ها	
حاد	۲/۰۷۵	۰/۳۴۹	۰/۱۶۸	۴/۸۰	۰/۴۶۱	۰/۰۱۲	۴	۵/۶۳۶	۰/۰۰۰	حاد	حمایت از کارکنان باتجربه	
حاد	۲/۰۲۵	۰/۱۵۸	۰/۰۷	۴/۱۰	۰/۳۷۸	۰/۰۹۶	۱	۵/۱۴۸	۰/۰۰۰	حاد	بهره برداری بهینه از تشکل‌های آب بران	
حاد	۲/۷	۰/۴۶۴	۰/۱۷	۴/۸	۰/۴۶۴	۰/۰۹۶	۵	۵/۲۶۲	۰/۰۰۰	حاد	حمایت‌های خانوادگی	
حاد	۲/۹۷۵	۰/۷۶۷	۰/۲۵۵	۴/۱۲۰	۰/۳۳۲	۰/۰۸۱۲	۱۵	۵/۵۹	۰/۰۰۰	حاد	حمایت از بهره برداران کوچک	
حاد	۲/۵۷	۰/۷۷۷	۰/۳۰۲	۴/۵۲۵	۰/۵۵۴	۰/۱۳	۲۱	۵/۴۸۹	۰/۰۰۰	حاد	حمایت از توسعه شبکه آبیاری	
حاد	۲/۴	۰/۷۰۸	۰/۲۹۵	۴/۱	۰/۳۷۸	۰/۰۹۲	۱۹	۵/۵۷	۰/۰۰۰	حاد	حمایت‌های فنی و فناوری	
حاد	۲/۰۵	۰/۲۲	۰/۱۰	۴/۱۲۵	۰/۳۳۴	۰/۰۸۱	۲	۵/۶۳۶	۰/۰۰۰	حاد	حمایت از تعهدات مشترک بین تشکل و اعضا	
حاد	۲/۰۵	۰/۲۲	۰/۱۰	۴/۸۲۵	۰/۳۸۴	۰/۰۷۹	۳	۵/۹۲۷	۰/۰۰۰	حاد	حمایت مالی تشکل از اعضا	
حاد	۲/۴۵	۰/۵۹۷	۰/۲۴۸	۴/۶۷	۰/۴۷۴	۰/۱۰	۱۲	۵/۶۴۵	۰/۰۰۰	حاد	حمایت اعضاء تشکل‌ها از اهداف تشکل‌ها	

طیف لیکرت: ۰=هیچ، ۱=خیلی کم، ۲=کم، ۳=متوسط، ۴=زیاد، ۵=خیلی زیاد

بررسی و اولویت‌بندی زمینه‌های توسعه تشکل‌های آب بران در شرایط مطلوب و موجود

در بررسی زمینه‌های توسعه تشکل‌ها نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که در شرایط موجود زمینه‌های محیطی بالاترین اولویت را نسبت به سایر زمینه‌ها در توسعه تشکل‌ها دارا می‌باشد. یعنی زمینه‌های محیطی نسبت به سایر زمینه‌ها در منطقه بیشتر موجود بوده و بر توسعه تشکل‌ها تأثیرگذار می‌باشد و این در حالی است که در شرایط مطلوب این عامل درجه اهمیت چهارم را داراست. در اولویت دوم زمینه‌های زیرساختی دارای اولویت بالاست، یعنی بعد از زمینه‌های محیطی زیرساخت‌های

موجود عامل تعیین‌کننده در توسعه تشکل‌هاست که این عامل در شرایط مطلوب دارای اولویت سوم می‌باشد. در اولویت سوم زمینه‌های اجتماعی قرار دارد که در شرایط مطلوب دارای اولویت پنجم شده است و شاید به نحوی گمراه‌کننده باشد، چون زمینه‌های اجتماعی از عوامل موفقیت تشکل‌های آب بران است. در اولویت‌های بعدی زمینه‌های اقتصادی و حمایتی قرار گرفته که به نظر کارشناسان در شرایط مطلوب دارای اولویت‌های اول و دوم است. سایر نتایج به دست آمده در جدول شماره ۶ آمده است.

جدول شماره ۶- بررسی و اولویت‌بندی زمینه‌های توسعه تشکل‌های آب بران در شرایط مطلوب و موجود

اولویت	میانگین ضریب تغییرات در شرایط مطلوب	اولویت	میانگین ضریب تغییرات در شرایط موجود	زمینه‌های توسعه
۴	۰/۰۹۶	۱	۰/۱۳۵	زمینه‌های محیطی
۳	۰/۰۹۵	۲	۰/۱۷۴	زمینه‌های زیرساختی
۵	۰/۱۰۶	۳	۰/۲۰۸	زمینه‌های اجتماعی
۱	۰/۰۵۱	۴	۰/۲۱۲	زمینه‌های اقتصادی
۲	۰/۰۷۹	۵	۰/۲۵۴	زمینه‌های حمایتی

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج به دست آمده از این پژوهش مبین این واقعیت است که در بسیاری موارد مطرح شده بین وضعیت مطلوب در مقایسه با وضعیت موجود در منطقه فاصله و شکاف وجود دارد. عدم سرمایه مورد نیاز برای ایجاد تشکل‌ها، نبود نیروی انسانی آموزش دیده در سطح منطقه، پایین بودن درآمد اعضای عضو در تشکل‌ها، پایین بودن میزان تولید و عدم همکاری مناسب از سوی تشکل‌ها با نهادهای مالی و اعتباری را می‌توان مهم‌ترین موانع اقتصادی

توسعه تشکل‌ها در منطقه دانست. نجفی و شیروانیان (۱۳۸۰) معتقدند که هرگونه تلاش برای ایجاد مدیریت مشارکت در منطقه بدون اینکه زیرساخت‌های اقتصادی منطقه ترمیم نشود بی‌فایده است.

بررسی زمینه‌های اجتماعی موثر در توسعه تشکل‌های آب بران نشان می‌دهد که شکاف بین وضعیت موجود با وضعیت مطلوب معنی‌دار بوده، که این شکاف ناشی از نبود زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی لازم در منطقه به منظور مشارکت اعضا، عدم

گرایش لازم نزد بهره‌برداران در خصوص فعالیت‌های گروهی، شفاف نبودن اهداف ایجاد تشکل‌ها نزد افراد و دیدگاه کارگزاران از توسعه تشکل‌های آب‌بران برای اعضاء به طور شفاف است. (2008) Ganapathy تاکید می‌کند که الگوی مشارکتی زمانی می‌تواند از موفقیت کامل برخوردار باشد، که نظرات و خواسته‌های کشاورزان نیز در نظر گرفته شود و الگو متناسب با فرهنگ بومی مصرف‌کنندگان اصلی آب طراحی شود و پس از اجرای طرح نیز با برگزاری جلسات مشترک با کشاورزان مسایل و مشکلات جاری تأسیسات آبی، بررسی و رفع شود.

امکان‌سنجی محیطی توسعه تشکل‌ها نیز نشان داد که از نظر تعداد افراد ساکن در روستا، تعداد مصرف‌کنندگان و تعداد تولیدکنندگان شرایط ایجاد تشکل وجود دارد، ولی در مورد ساختار تولید مناسب در منطقه، ویژگی‌های اقلیمی موجود در منطقه، بهره‌وری مناسب از امکانات و عوامل تولیدی در دسترس امکان شکل‌گیری تشکل وجود ندارد و ضروری است به منظور رفع نواقص و کاهش شکاف موجود اقداماتی از قبیل آموزش‌های لازم به منظور افزایش بهره‌وری و ارائه الگوی کشت بهینه و اقتصادی متناسب با شرایط اقلیم منطقه به بهره‌برداران و اعضاء تشکل‌ها صورت پذیرد.

امکان‌سنجی امکانات موجود در منطقه نیز نشان می‌دهد که در تعدادی از موارد از جمله دسترسی به جاده مناسب و امکانات اولیه شامل آب برق و تلفن شرایط مناسب بوده، ولی در مواردی مانند ساختمان مناسب و تجهیزات اداری و ساختمانی، تشکل‌ها با مشکل روبه‌رو هستند.

امکان‌سنجی حمایت‌های مورد نیاز نیز نشان می‌دهد که وضعیت حمایت‌های موجود نامناسب است، که به نظر می‌رسد بخشی از این شرایط به عدم حمایت‌های لازم در بخش مالی و آموزش و ترویج و عدم هماهنگی لازم بین بخش‌های مرتبط با تشکل‌های آب‌بران برای ارایه حمایت‌هاست. یافته‌های پژوهش احمدوند و شریف‌زاده (۱۳۸۸) در استان فارس نشان داد زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و نگرشی در منطقه مورد مطالعه در حد مطلوب است، که با یافته‌های تحقیق در استان خوزستان همگرا نیست، که دلیل آن را می‌توان در تفاوت‌های محیطی و بهره‌برداری در دو منطقه و نوع بهره‌برداری از منابع آب در دو منطقه دانست. زارعی دستگردی و همکاران (۱۳۸۶) بر نبود زمینه‌های محیطی، اجتماعی و حمایتی در توسعه تشکل آب‌بران در مدیریت شبکه آب رسانی بخش جرقویه شهرستان اصفهان تاکید می‌کنند، که با یافته‌های این تحقیق همگراست. امینی و خیاطی (۱۳۸۵) نیز زمینه‌های آگاهی، مشارکت، مشوق‌های اقتصادی، مشوق‌های اجتماعی و ارتباط دو سویه سازمان‌ها با کشاورزان را مورد بررسی قرار داده و نبود این زمینه‌ها برای توسعه تشکل آب‌بران منطقه جرقویه استان اصفهان مورد تاکید قرار می‌دهد. نتایج به دست آمده در این تحقیق نشان می‌دهد که به غیر از مؤلفه‌های دسترسی به خدمات عمومی و دسترسی به جاده آسفالتی و جمعیت ساکن در روستا، تعداد مصرف‌کنندگان و تعداد تولیدکنندگان سایر زمینه‌های شکل‌گیری تشکل‌های آب‌بران در منطقه وجود نداشته و به نظر می‌رسد، این تشکل به صورت دستوری و بدون انجام مطالعات زمینه‌یابی شکل گرفته است، که پیش‌بینی بر

بهره‌برداری از زمین و آب برای تشکیل تشکل مناسب ارزیابی نمی‌شود. از این رو پیشنهاد می‌گردد توسعه تشکل‌ها با برنامه‌های توسعه روستایی و کشاورزی منطقه هم راستا گردد.

- زیرساخت‌های عمومی برای توسعه تشکل‌ها مناسب است ولی امکانات اداری، ساختمان و زیربنا و امکانات حمل و نقل مناسب نمی‌باشد. از این رو پیشنهاد می‌گردد، تسهیلات ویژه‌ای به تشکل‌ها برای فراهم کردن امکانات برای تشکل‌ها اختصاص یابد.

- حمایت‌های موجود از تشکل‌ها از ابعاد حمایت سیاسی، اداری، مالی و فنی ناکافی و نامناسب است. از این رو تجدید نظر در نوع حمایت‌ها و میزان آن لازم و ضروری است. از این رو پیشنهاد می‌گردد، کمیته‌ای در سازمان‌های مربوطه به منظور بررسی و اولویت‌بندی نوع حمایت‌های مورد نیاز برای هر تشکل با توجه به شرایط منطقه تشکیل گردد.

منابع و مآخذ

۱. احمدوند، م.، و شریف‌زاده، م. (۱۳۸۸). امکان-سنجی تشکیل انجمن آب‌بران، مطالعه موردی دشت کوار در استان فارس. *مجله ترویج و آموزش کشاورزی*، جلد ۵، شماره ۲، صفحه ۱۴۱.
۲. آقاپور صباغ، م.، و عزیزان، ع. (۱۳۸۶). قیمت واقعی آب در شبکه‌های آبیاری و زهکشی، مطالعه موردی: مارون. ششمین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد کشاورزی. قابل دسترس در:
http://www.civilica.com/Paper-IAEC06-IAEC06_182.html
۳. امید، م. ح.، اسکندری، غ. ح.، شعبانعلی فمی، ح.، و اکبری، م. (۱۳۸۸). بررسی مشکلات فرایند انتقال مدیریت شبکه‌های آبیاری در شبکه‌های

عدم موفقیت آن در بلندمدت است. البته می‌توان با تقویت زمینه‌های حمایتی از تشکل‌ها در کوتاه مدت به موفقیت آن‌ها امیدوار بود ولی در بلندمدت نیاز به انجام فعالیت‌های فرهنگی، آموزشی و توسعه کشاورزی و روستایی است.

پیشنهادها

پیشنهادهای زیر به منظور بهبود فرایند توسعه تشکل‌های آب‌بران در استان خوزستان مورد تاکید است:

- نتایج نشان داد که زمینه‌های اقتصادی توسعه تشکل‌های آب‌بران در منطقه وجود ندارد و شرایط موجود برای این تشکل‌ها نیز حاد است. از این رو توجه به زمینه‌های اقتصادی تشکل‌ها مانند بازارهای محلی فروش محصولات، میزان سودآوری تشکل‌ها، میزان تولید در منطقه و ... قبل از تشکیل تشکل‌ها لازم و ضروری است. بر این اساس شکل‌گیری مطالعات اقتصادی قبل از تشکیل تشکل‌ها لازم و ضروری است.

- زمینه‌های اجتماعی شکل‌گیری تشکل‌ها در منطقه مورد مطالعه در شرایط حاد قرار دارد. ساختارهای مشارکتی و ارزش‌های اجتماعی همیاری در منطقه مناسب نیست و لازم است قبل از شکل‌گیری تشکل‌ها ساختارهای مناسبی برای مشارکت تعریف گردد. همچنین سطح آموزش‌های تعاون نیز نامطلوب ارزیابی شده و میزان نیاز اجتماعی به تشکل‌ها نیز پایین است. از این رو اجرای برنامه‌های آگاه‌سازی در مناطقی که قرار است تشکل ایجاد گردد، لازم و ضروری است.

- آستانه‌های جمعیتی برای تشکیل تشکل‌ها در منطقه مناسب است، اما سایر زمینه‌ها مانند نوع نظام

Report of the APO seminar on organizational change for participatory irrigation management, Philippines, 23-27 October 2002. Retrieved from http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=2&cad=rja&ved=0CC8QFjAB&url=http%3A%2F%2Fwatercontrol.org%2Fpdf%2FImproving_the_Irrigation_Service_to_Farmers.pdf&ei=WcYDU_WkHoPArAe08ICACw&usq=AFQjCNGX_r0JrPMfRwqWllwQ9e-COp8_Gg

10. Ganapathy, K. D. (2008). Operational of participatory irrigation management in upper Krishna project command area, an economic perspective. Retrieved from <http://etd.ias.ac.in/ft/th9672.pdf>

11. Khanal, P. R. (2003). Participation and governance in local water management. Irrigation and water engineering group. University of Wageningen, Netherlands, p43. Retrieved from

<http://centralasia.iwlearn.org/dokumenty/project-docs-ru/component-tajikistan-ru/national-training.materials/files/Khanal.Participation%20and%20governance%20in%20Local%20water%20Management.pdf>

12. Khoma, B. G., & Mulwafv, W. O. (2004). The experience of irrigation management transfers in two irrigation schemes in Malawi, 1960s- 2002. *Physics and chemistry of the earth*, 29, 1327-1333.

13. Namboodiri, N. V., Gandhi, G., & Crose, L. (2006). Surface water institution in India, Study and analysis: Profile of the findings and results. *Improving water resource management and policy framework*, Beech worth, Victoria, Australia. Retrieved from http://www.iimahd.ernet.in/faculty-and-research/faculty-profile.html&user_id=21&action=2

14. Narayan, D. (1995). The contribution of people s participation: evidence from 21 rural water supply projects. International Bank for Reconstruction

آبیاری تجن، مغان و ورامین. مجله پژوهش‌های آب و خاک، جلد ۴۰، شماره ۲، صفحه ۱۶۷.

۴. امینی، م.، و خیاطی، م. (۱۳۸۵). عوامل موثر در عدم موفقیت طرح تشکل‌های آب‌بران: استفاده از رگرسیون فازی. *اقتصاد کشاورزی و توسعه*، سال ۱۸، شماره ۵۳، صفحات ۶۹-۹۱.

۵. زارعی دستگردی، ز.، ایروانی، ه.، شعبانعلی فمی، ح.، و مختاری، آ. (۱۳۸۶). تحلیل سازوکارهای بهبود مشارکت کشاورزان در مدیریت شبکه آب رسانی بخش جرقویه شهرستان اصفهان. *علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*. جلد ۳، شماره اول، صفحات ۹۹-۱۱۶.

۶. عجم، م. (۱۳۸۳). مقایسه مدیریت بهره برداری و نگهداری شبکه های آبیاری سد گلستان یک، سد کوثر و سد وشمگیر در استان گلستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته مهندسی آبیاری زهکشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، صفحه ۱۲.

۷. نجفی، ب.، و شیروانیان، ع. (۱۳۸۰). بررسی امکانات مشارکت کشاورزان و سازمان‌های محلی در مدیریت شبکه‌های آبیاری و زهکشی. *اقتصاد کشاورزی و توسعه*، جلد ۹، شماره ۳۳، صفحات ۱۴۷-۱۱۹.

8. International Irrigation Management Institute (IIMI) (1993). A selection of papers presented at the internal program review, Colombo, Sri Lanka International Irrigation Management Institute.

Retrieved from http://publications.iwmi.org/pdf/H010753_TOCOA.pdf

9. Facon, T. (2002). Improving the irrigation service to farmers: A key issue in participatory irrigation management.

16. Reddy, V. R., & Reddy, P. P. (2005). Study on water user's associations in Andhra Pradesh. *Econ. Pol. Wee.*, 40(53), 5587-5595.
17. Steger, T. (2005). Public participation in integrated water resource management at Lake Ohrid: opportunities and challenges. Retrieved from <http://balwois.Com/balwois/administration/paper/ffp-626.pdf/>
- and Development, Washington DC. Retrieved from http://www.wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/WDSP/IB/1995/07/01000009265_3961219095253/Rendered/PDF/multi_page.pdf
15. Pant, N. (2007). Some issues in participatory Irrigation Management. *Econ. Pol. Wee.*, 41(43), 30-36.